

ҲАМКОРИҲОИ ТОҶИКИСТОН ВА ПОКИСТОН ДАР САМТИ ЭНЕРГЕТИКА (с.2007-2011)

Турсунов Т.Х.

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Кудратов К.А.

Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ

Ҳамкории мутақобилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Покистон пас аз барқарор гардидани муносибатҳои дипломатӣ ба марҳилаи сифатан нави рушди худ ворид гардид. Ҳанӯз соли 1992 Ҷумҳурии Исломии Покистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон Ёддошти тафохум оид ба ҳамкорӣ дар бахши энергетика ба имзо расониданд, ки мувофиқи он интиқоли 1000 мегаватт ба Покистон ва бунёди хати баландшиддати интиқоли барқ тавассути Афғонистон ба нақша гирифта шуда буд [1]. Дар марҳилаи солҳои 1992-2007 дар рушди ҳамкории гидроэнергетикӣ мулоқотҳо ва гуфтушидҳои роҳбарияти олии ду кишвар нақши назаррас гузоштааст. Дар ин марҳила метавон вохӯриҳои бевоситаи сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон бо Сарвазири Покистон Муҳаммад Навоз Шариф (4 июли соли 1993, дар меҳмонхонаи «Конрад»-и Истамбул), бо Президенти Покистон (23 март соли 1997, дар шаҳри Ислолмобод), бо Вазири қорҳои хориҷии Ҷумҳурии Исломии Покистон Гавхар Аюбхон (20 июни соли 1997), бо вазири қорҳои хориҷии Ҷумҳурии Покистон Абдул Саттор (12 апрели соли 2002), вазири молияи Покистон Шавкат Азиз (13 майи соли 2004, дар Исломообод, 6 июли соли 2005, дар Остона), бо Президенти Покистон Парвиз Мушарраф (22 апрели соли 2005 дар Индонезия, 7 декабри соли 2005 дар шаҳри Маккаи Арабистони Саудӣ), бо вазири хочагии обу энергетикаи Ҷумҳурии Исломии Покистон Лиёқат Алӣ Чатой (30 март соли 2005), бо Раиси сенати Ҷумҳурии Покистон Муҳаммад Миан Сумро (26 июни соли 2006)-ро ёдовар шуд. Дар вохӯриҳои зикршуда бо роҳбарият ва намоёндагони ҳукумати Покистон дар қатори дигар масъалҳо ҳамкории дар самти энергетика мавриди баррасии тарафҳо қарор гирифтанд.

Дар Ҷумҳурии исломии Покистон як қатор неруғоҳо аз қабилҳои неруғоҳои Дамбаи Мангла, ки дар Чамму ва Кашмир соли 1967 сохта шудааст, [18]. неруғоҳои Дамбаи Тербало дар дарёи Ҳинд, дар 50 километрии Исломобод соли 1977 ба истифода дода шуда, муҳлати истифодаи он то соли 2060 муайян карда шудааст, фаъолият мекунад. Ҳаҷми истеҳсоли нерӯи барқ дар Покистон дар соли 2003 ба 76,92 миллиард кВт баробар буд. Талаботи кишвар бошад 71,54 миллиард кВт-ро ташкил медиҳад. [15]. Аммо мутахассисон бар он назаранд, ки дар Покистон норасоии қувваи барқ (тахминан 8000 мВатт) ҳамасола вучуд дорад. [3].

16 январӣ соли 2007 Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон хангоми суҳанронӣ дар маросими ифтитоҳи анҷумани тичоратӣ иқтисодӣ дар шаҳри Пекин аз ҷумла қайд карданд, ки мувофиқи пешгӯии мутахассисон, иқтисодиёти муттасил тараққиёбандаи бисёр мамлакатҳо, пеш аз ҳама, Ҳиндустону Покистон ва дигар кишварҳо ба ҳаҷми хеле калони захираҳои энергетикӣ, хусусан қувваи барқ эҳтиёҷи зиёд дорад. Тоҷикистон дорои захираҳои хеле бузурги гидроэнергетикӣ мебошад ва аз рӯи захираҳои умумии гидроэнергетикӣ дар миқёси ҷаҳон яке аз ҷойҳои аввалинро ишғол мекунад. Имкони истеҳсоли 527 миллиард кВт-соат қувваи барқ дар давоми сол мавҷуд аст. Аммо, айни ҳол танҳо шаш фоизи захираҳои мавҷуда истифода карда мешавад. Қайд гардид, ки то соли 2020 ҳаҷми истеҳсоли қувваи барқ то 80 миллиард кВт-соат расонида мешавад. Дар ин робита масъалаи ба кишварҳои дигар, аз ҷумла Покистон фуруҳтани қувваи барқ мавриди баррасӣ қарор гирифтааст ва айни замон бо баъзе сармоягузориҳои эҳтимолӣ масоили сохтмони неруғоҳои нави барқи обӣ матраҳ карда мешавад.

Ба маврид аст, қайд намоем, ки ин нақшаҳо аз нигоҳи иқтисодӣ манфиатовар буда, масрафоти онҳо дар кӯтоҳтарин фурсат бароварда шуда, пасон дар давоми солҳо судӣ зиёд меоранд. Ҳамзамон,

бо бунёди сарбанду обанборҳои ин нерӯгоҳҳо бо об таъмин намудани қариб 2 миллион гектар замин дар Осиёи Марказӣ ва Афғонистон имкон дорад.[13].

7 майи соли 2007 Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар Техрон дар суханронии худ қайд карданд, ки бунёди хатти 500 киловолтаи интиқоли нерӯи барқ аз Тоҷикистон ба Эронро Покистон аз тариқи Афғонистон тезонида мешавад.

Дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Сафири фавқулодда ва мухтори Ҷумҳурии Ислонии Покистон дар Тоҷикистон Икромулло Мақсуд дар таърихи 8 январи соли 2008 ҳолат ва дурнамои муносибатҳои Тоҷикистону Покистон баррасӣ гардида, дурнамои робитаҳои ҳамкориҳои гуногунҷанбаи Тоҷикистону Покистон, пеш аз ҳама бахри бунёди хатҳои минтақавии интиқоли нерӯи барқ умедбахш маънидод карданд. [8].

24 марти соли 2008 дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Вазири қорҳои хориҷии Афғонистон Рангин Додфар Спанто масоили вобаста ба омода кардани мулоқоти сечонибаи сарони давлатҳои Тоҷикистону Афғонистон ва Эрон ва масъалаҳои густариши ҳамкориҳои дучониба ва ба ҳам пайвастании шабакаҳои барқии се кишвари мазкур ва Покистон, бунёди роҳҳои оҳан ва мошингарди минтақавӣ, ташкили минтақаҳои озоди иқтисодӣ ва савдою сармоягузори аз ҷумлаи лоиҳаҳои афзалиятноки ҳамкориҳои дучониба ва сечониба маънидод гардид.

28 апрели соли 2008 дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва сафири фавқулодда ва мухтори Ҷумҳурии Ислонии Покистон дар Тоҷикистон Холид Усмон Қайсар доири масоили густариши минбаъдаи муносибатҳои судманди Тоҷикистону Покистон, махсусан иштироки Покистон дар бунёди нерӯгоҳи обии Роғун ва хатҳои минтақавии баландшиддати интиқоли нерӯи барқ гуфтугӯи судманд сурат гирифт.

29 ноябри соли 2008 дар суханронӣ дар Конфронси байналмилалӣ оид ба фаъолияти минбаъда дар соҳаи маблағгузориҳои рушд барои шарҳи чараҳои татбиқи Консенсуси Монтеррей Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон қайд намуданд, ки мо барои содироти зиёда аз 30 миллиард килловатт/соат қувваи барқ ба як қатор кишварҳо аз ҷумла, Покистон, Ҳиндустон ва дигар минтақаҳо имкон пайдо хоҳем кард, ки ин саҳми арзанда дар рушди ин кишварҳо хоҳад буд. [12].

30 ноябри соли 2008 Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар Саммити ғайрирасмии Созмони Милалӣ Муттаҳид оид ба баррасии масъалаҳои вобаста ба бӯҳрони ҷаҳонии молиявӣ ва Конфронси байналмилалӣ оид ба маблағгузориҳои рушд, ки дар Катар доир шуд, соҳтмони нерӯгоҳи обии Роғун ва як қатор нерӯгоҳҳои дигари обию ҳароратии барқиро аз самтҳои асосии фаъолияти давлати Тоҷикистон бахри таъмини рушди бонизомии иқтисодиёти кишвар маънидод карда, таъкид доштанд, ки дар сурати дастгирии кишварҳою соҳмонҳои мадарасон аз татбиқи босамари ин нақшаҳо содироти зиёда аз 30 миллиард килловатт/соат қувваи барқ ба Покистон ва дигар кишварҳои минтақа дар ояндаи наздик имконпазир мегардад ва ин саҳми намоёни Тоҷикистон дар амалӣ намудани Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола хоҳад буд.

30 январи соли 2009 дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо Директори Бонки умумиҷаҳонӣ оид ба кишварҳои Осиёи Марказӣ Моту Кониши дастгири аз рушди гидроэнергетика бо назардошти аҳамияти минтақавии он, аз ҷумла таъмини ниёзҳои энергетикӣи Покистон самти афзалиятноки ҳамкориҳои Тоҷикистону Бонки умумиҷаҳонӣ маънидод гардид. [4].

Ҳамин тариқ, дар вохӯрии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Вазири нерӯ ва захираҳои оби Ҷумҳурии Ислонии Афғонистон Муҳаммад Исмоилхон рӯзи 15 феввали соли 2010 ба масъалаи татбиқи лоиҳаҳои минтақавӣ оид бунёди хатти 220 киловолтаи Тоҷикистон-Афғонистон, хатти 500 киловолтаи миёни Қирғизистон-Тоҷикистон-Афғонистон-Покистон CASA-1000 ва соҳтмони нерӯгоҳҳои нави барқӣ таваҷҷуҳ зоҳир карда шуд. Муҳаммад Исмоилхон ба Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон иттилоъ дод, ки соҳтмони хатти 220 киловолтаи Тоҷикистон-Афғонистон дар ҳудуди Афғонистон низ 14 феврал оғоз ёфт ва баъд аз 10 моҳ мавриди истифода қарор хоҳад гирифт.

10 марти соли 2010 дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Директори Бонки умумиҷаҳонӣ оид ба кишварҳои Осиёи Марказӣ Мото Кониши таваҷҷуҳи зиёд ҳамчунин ба татбиқи лоиҳаи бунёди хатти 500 киловолтаи CASA-1000, ки бояд аз Қирғизистону Тоҷикистон ба Афғонистону Покистон кашида шавад, сурат гирифт. Ба иттилои Мото Кониши асоснокии техникӣ-иқтисодии лоиҳаи бунёди ин хатти интиқоли барқи баландшиддат моҳҳои август-октябри соли 2010 бояд омода шавад. Таъкид шуд, ки оmodасозии асоснокии техникӣ-иқтисодӣ ва баҳодиҳии таъсири иҷтимоӣ-экологии лоиҳаи соҳтмони нерӯгоҳи Роғун ва ҳам лоиҳаи CASA-1000 аз ҷониби Бонки Умумиҷаҳонӣ маблағгузори карда мешавад.

15 марти соли 2010 Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Директори генералии Департаменти Осиёи Марказӣ ва Ғарбии Бонки осиеи рушд Хуан Миранда вохӯри намуданд. Хуан Миранда иттилоъ дод, ки Бонки осиеи рушд дар таҳияи асоснокии иқтисодӣ-техникӣи лоиҳаи соҳтмони як қатор нерӯгоҳҳои дигари Тоҷикистон, хатҳои интиқоли нерӯи барқ аз Тоҷикистон ба кишварҳои минтақа хеле назаррас аст. Татбиқи марҳилаи якуми соҳтмони хатти интиқоли барқи 500

киловолтаи CASA-1000, ки бояд шабакаҳои барқии Тоҷикистонро Қирғизистонро бо Афғонистону Покистон пайванд намояд, аз Тоҷикистон то мавзеи Пули Хумрии Афғонистон аллакай оғоз ёфтааст ва асосноккунии иқтисодӣ-техникии марҳилаҳои дигари он идома дорад.

Дар мулоқи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Вазири қорҳои дохилии Ҷумҳурии Ислонии Покистон Абдурраҳмон Малик дар таърихи 29 апрели соли 2010 дар баробари дигар самтҳои ҳамкорӣ масъалаи энергетика мавриди таваҷҷуҳ қарор гирифт. [11]. Абдураҳмон Малик аз сиёсати энергетикӣ Тоҷикистон пуштибонӣ карда, аз манфиатҳои ҳоли набудани сохтмони нерӯгоҳҳои барқӣ обӣ дар мисоли Роғун барои ҳаммаи кишварҳои минтақаро қайд намуд. Аз ҷумла, аз татбиқи босамари хати CASA-1000, ки интиқоли барқро ба Покистон низ таъмин мекунад, ёдовар шуд.

Татбиқи лоиҳаи CASA-1000 оид ба бунёди хатти 500 килловолтаи интиқоли нерӯи барқ аз Тоҷикистон ба Покистон дорои аҳамияти ҳаётан муҳим барои ҳарду давлат ва дигар кишварҳои минтақа маънидод гардид.

15 июни соли 2009 дар Россия Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Президенти Ҷумҳурии Ислонии Покистон Осиф Алӣ Зардорӣ мулоқот намуданд ва омодагӣ ба ҳавасмандии худро баҳри таҳким ва густариши ҳамкорӣ дар соҳаҳои энергетика ва нақлиёти коммуникатсия, аз ҷумла баҳри татбиқи ҳарчи зудтари лоиҳаи КАСАРЕМ таъкид намуданд.

29 июли соли 2009 ҳангоми сафари расмӣ Президенти Ҷумҳурии Ислонии Покистон Осиф Алӣ Зардорӣ ба Тоҷикистон дар баробари дигар соҳаҳои гидроэнергетика ва аз самтҳои ояндадорӣ ҳамкорӣ иқтисодӣ ду кишвар маънидод гардид. [10]. Сарони ду давлат дар ин мулоқот низ ҳавасмандии худро ба татбиқи лоиҳаи минтақавӣ КАСАРЕМ, ки кашидани хатти 500 килловолтаи интиқоли нерӯи барқро аз Қирғизистон ба Афғонистону Покистон дар назар дорад, таъкид доштанд. Ҳамзамон, тибқи мувофиқаҳои дигари бадастомада бояд сармоягузориҳои ҷониби Покистон ба лоиҳаҳои гидроэнергетикӣ Тоҷикистон афзоиш ёбад.

30 июли соли 2009 дар ноҳияи Варзоб воҳурии сарони Тоҷикистон, Покистон ва Афғонистон доир гардида, вусъати амалиномаҳои лоиҳаҳои муштараки сохтмони роҳҳои заминиву оҳан барои интиқоли бору мусофирон, интиқоли нерӯи барқ аз Тоҷикистон ба Афғонистон ва Покистон аз тариқи қаламрави Афғонистон, ки дорои аҳамияти минтақавӣ мебошад, яке аз мавзӯҳои марказии мулоқот буд.

Тарафҳо тасмим гирифтанд, ки дар нахуст барои бунёди роҳҳои оҳану мошингарди Панҷи Поён-Шерхон Бандар-Кобул-Пешовар-Ислонобод, амалӣ намудани лоиҳаҳои гидроэнергетикӣ дар Тоҷикистон ва татбиқи лоиҳаи сохтмони хатти баландшиддати «КАСАРЕМ» кӯшиш намоянд.

Дар воҳурии дар Ҷумҳурии Ислонии Эрон дар таърихи 11 март соли 2009 доирнамудаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Президенти Ҷумҳурии Ислонии Покистон Осиф Алӣ Зардорӣ низ истифода аз имкони захираҳои фаровони ҳамкорӣ баҳусус баҳри бунёди нерӯгоҳҳои обӣ ва хатҳои баландшиддати интиқоли нерӯи барқ миёни ду кишвар таъкид гардид. [5].

Барои дар амал татбиқи амалии интиқоли нерӯи барқ моҳи январ соли 2010 Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон созишномаи байни ҷумҳуриҳои Тоҷикистон, Афғонистон, Покистон ва Қирғизистон дар бораи таҳияи лоиҳаи бунёди хати интиқоли барқӣ «CASA-1000»-ро ба тасвир расонд. Лоиҳаи мазкур тақрибан маблағи 700 миллион доллари ИМА-ро фаро гирифта, хати интиқоли нерӯи барқ бо иқтидори 1000 мегаватт ва дарозии 750 километр, тариқи қаламрави Тоҷикистон ва Қирғизистон бунёд шуда, барои фӯруши барқ ба Афғонистон ва Покистон имкон муҳайё месозад. Дар асоси лоиҳаи мазкур Ҷумҳурии Ислонии Покистон аз Тоҷикистон 1000 мегаватт нерӯи барқ мехарад.

Дар таърихи 19 июли соли 2010 дар воҳурии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Вазири давлатӣ-раиси Кумитаи сармоягузориҳои Ҷумҳурии Ислонии Покистон Салим Мандивалла дар баробари дигар масъалаҳо густариши ҳамкорӣ дар соҳаҳои энергетика босамар арзёбӣ гардид.

Дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Президенти Ҷумҳурии Ислонии Покистон Осиф Алӣ Зардорӣ дар шаҳри Сочии Федератсияи Россия дар таърихи 18 августи соли 2010 [7] ҳамзамон дар воҳурии ҷорҷонибаи сарони кишварҳои Тоҷикистон, Русия, Афғонистон ва Покистон татбиқи лоиҳаҳои инфрасохтори минтақавӣ, аз қабилӣ сохтмони роҳҳои пайвандкунандаи Тоҷикистон ба Покистон аз тариқи қаламрави Афғонистон ва кашидани хатти 500 – килловолтаи интиқоли нерӯи барқро аз Тоҷикистон ба Афғонистону Покистон, ки бо номи лоиҳаи CASA-1000 маъруф аст ва иштироки Федератсияи Русия дар ин лоиҳа баррасӣ гардид. [2].

1 октябри соли 2010 дар воҳурии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Вазири нафт ва захираҳои табиӣ Ҷумҳурии Ислонии Покистон Сайид Навид Қамар, ки барои иштирок дар мулоқоти вазирони энергетикаи кишварҳои аъзои Созмони ҳамкорӣ иқтисодӣ ба шаҳри Душанбе ташриф оварда буд, нақшаҳои муштараки минтақавӣ оид ба бунёди хатти баландшиддати интиқоли

нерӯи барқи CASA-1000 маҳаки асосии ҳамкори бунёдии минбаъдаи Тоҷикистон ва Покистон маънидод шуд.

Дар воҳӯрии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Сарвазири Ҷумҳурии Исломии Покистон Юсуф Ризо Гелони рӯзи 24 ноябри соли 2010 низ аз омодагии устувори Покистон дар татбиқи бисёр лоиҳаҳои соҳаи энергетика, саноат ва нақлиёти коммуникатсия қаноатмандӣ изҳор шуд. [6]. Тарафҳо ба амалинамоеи лоиҳаи CASA-1000 оид ба кашидани ҳатти 500 киловолтаи интиқоли нерӯи барқ аз Тоҷикистон ба Покистон тариқи қаламрави Афғонистон таъкид шуд.

Ҳамчунин, афзалият додан ба ҳамкорӣ дар татбиқи лоиҳаҳои соҳаҳои энергетика бо фарогирии Афғонистон ва Покистон дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Ноиби Президенти Бонки осиёии рушд Сяоу Жао рӯзи 3 декабри соли 2010 таъкид гардид.

23 декабри соли 2010 дар суҳанронии худ дар ҳамоиши ӯздаҳуми Созмони Ҳамкориҳои Иқтисодӣ Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон Ӯълумияи Душанбе ва нақшаи нави амалиёт оид ба ҳамкорӣ дар бахшҳои энергетика ва нафт барои солҳои 2011-2015-ро, ки дар ҷаласаи вазирони энергетика ва нафти кишварҳои Созмон дар моҳи октябри соли 2010 дар пойтахти Тоҷикистон қабул шуданд, таъкидбахши ҳамкориҳои мутақобилан судманд дар масъалаи пайвасти мутақобилаи шабакаҳои энергетикӣ донистанд.

Ҳамзамон минтақаи Созмони ҳамкориҳои иқтисодиро дорои захираҳои бузурги обу энергетикӣ ва маводи карбогидридӣ гуфта, мавқеи онро омилӣ назарраси муайянкунанда дар иқтисоди ҷаҳонӣ хонданд. Қайд гардид, ки истифодаи самараноки имкониятҳои вучуддошта мавқеи кишварҳои минтақаро дар муайянсозии конъюнктураи бозори ҷаҳонии захираҳои энергетикӣ ва кам кардани таъсири манфии тағйирёбии нархҳои ҷаҳонӣ ва иқтисоди глобалӣ пурзӯр менамояд.

Дар останаи сафари расмӣ Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон 16-17 феввали соли 2011 ба Покистон дар Душанбе ҷаласаи ҷоруми комиссияи иқтисодии муштараки ду кишвар баргузор шуд ва дар он дар хусуси ҳамкорӣ дар бахши энергетика гуфтушунид анҷом доданд. [19].

Дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо Вазири хусусигардонии Ҷумҳурии Исломии Покистон Сайид Навид Қамар низ дар таърихи 28 феввали соли 2011 масоили ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Покистон дар соҳаи энергетика баррасӣ шуд.

1 марти соли 2011 вазири нафт ва захираҳои табиӣ Ҷумҳурии Исломии Покистон Сайид Навид Қамар иброз дошт, ки Покистон омода аст, чи аз ҷиҳати машваратӣ ва чи аз ҷиҳати техникӣ дар сохтмони нерӯгоҳи оби Роғун кӯмак мекунад. [9].

Густариши ҳамкорӣ дар соҳаҳои гидроэнергетика миёни Тоҷикистон ва Покистон, аз ҷумла бунёди нерӯгоҳҳои барқӣ ва интиқоли нерӯи барқ зимни сафари Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон аз 7 то 10 марти соли 2011 ба Ҷумҳурии Исломии Покистон дар гуфтушуниди сатҳи олӣ матраҳ гардида, дорои манфиати зиёд барои ду кишвар маънидод гардид. Ҳамзамон ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Покистон дар соҳаи энергетика ҳангоми нишасти матбуотии сарони ду кишвар дорои дурнамои нек унвон шуд.

Тафсилоти ҳамкориҳои гидроэнергетикӣ Тоҷикистон ва Покистон дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Сарвазири Ҷумҳурии Исломии Покистон Юсуф Ризо Гелонӣ низ баррасӣ шуд. Юсуф Ризо Гелонӣ ҳавасмандии хоси Покистонро ба густариши ҳамкориҳои гуногунҷанба, хусусан дар соҳаи энергетика ва интиқоли нерӯи барқи арзон аз Тоҷикистон таъкид намуд. [14].

Дар воҳӯрии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Раиси Сенати Ҷумҳурии Исломии Покистон Фаррух Ҳомид Ноиқ низ масоили рушди равобит дар соҳаи энергетика мавриди муҳокима қарор гирифт.

Чун ҳамешагӣ масъалаи таъмини аҳолии Тоҷикистон бо нерӯи барқ 7 апрели соли 2011 дар машварати Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва масъулони ҳукумати мамлакат баррасӣ гардида, сабаби асосии норасоии нерӯи барқ поён рафтани ҳарорати ҳаво дар моҳҳои марту апрел, кам шудани ҳаҷми оби дарёи Вахш ва сатҳи об дар обанбори нерӯгоҳи Норақ гуфта шуд. Таъкид гардид, ки вазъи барқтаъминкунӣ дар мамлакат танҳо дар ҳолати аз 25-30 дараҷа боло рафтани гармии ҳаво беҳтар мегардад.

Ҳамзамон овозаҳои дар миёни мардум пахншуда, ки гӯё ба Покистон барқ фурухта мешавад беасос ва дар айни замон мавҷуд набудани хати интиқоли барқ миёни Тоҷикистон ва Покистон қайд гардид.

2 июни соли 2011 доир ба густариши ҳамкорӣ дар бахши гидроэнергетика дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва гуруҳи калони соҳибқорони Ҷумҳурии Исломии Покистон бо роҳбарии раиси идораи рушди иқтисод ва савдои Покистон Тариқ Иқбол Пури низ тавафуқи зиёд ҳосил шуд. [16]. Тарафҳо ҳавасмандӣ ва омодагии худро доир ба инкишофи ҳамкориҳои энергетикӣ, ба роҳ мондани интиқоли нерӯи барқ аз Тоҷикистон ба Покистон таъкид карданд.

Дар мулоқоти Эмомалӣ Раҳмон бо Осиф Алӣ Зардорӣ дар таърихи 14 июни соли 2011 дар шаҳри Остонаи Қазоқистон бори дигар омодагии устувор барои ба ҳам пайвастании шабакаҳои интиқоли нерӯи барқӣ ду кишвар, аз ҷумла тавассути хатти баландшиддати CASA-1000 таъкид гардид.

22 июни соли 2011 дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо Сафири фавқуллода ва мухтори Ҷумҳурии Ислонии Покистон дар Тоҷикистон Холид Усмон Қайсар масоили кунунӣ ва дурнамои муносиботи Тоҷикистону Покистон, бахусус соҳаи энергетика баррасӣ карда шуд.

Ҳавасмандии ҷониби Тоҷикистон ва Покистон барои ба ҳам пайвастании шабакаҳои барқӣ дар воҳӯрии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Президенти Ҷумҳурии Ислонии Покистон Осиф Алӣ Зардорӣ дар таърихи 1 сентябри соли 2011 низ таъкид шуд.

2 сентябри соли 2011 дар мулоқоти сеюми сарони давлатҳои «Чоргонаи Душанбе» масоили ҳамкориҳои минтақавии Тоҷикистон, Покистон, Афғонистон, Русия дар Осиёи Марказӣ ва Осиёи Ҷанубӣ, бахусус ширкат дар амалинамҳои лоиҳаи бунёди нерӯгоҳҳои барқӣ ва хатҳои интиқоли нерӯи барқӣ баррасӣ шуд. Президенти Федератсияи Русия Дмитрий Медведев низ дар татбиқи амалии лоиҳаҳои зербиноии минтақавӣ, аз ҷумла лоиҳаи бунёди хатти баландшиддати барқии CASA-1000, ки барои интиқоли нерӯи барқ аз Тоҷикистону Қирғизистон ба Афғонистону Покистон пешбинӣ шудааст, ҳавасмандӣ зоҳир кард.

16 сентябри соли 2011 мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Директори Бонки Ҷаҳонӣ оид ба стратегия ва амалиёт дар минтақаи Аврупо ва Осиёи Марказӣ Теодор Алерс сурат гирифт ва бо қаноатмандӣ зикр гардид, ки ҳоло барои дастгирии рушди босуботи Тоҷикистон татбиқи 16 лоиҳаи гуногун бо маблағи умумии 220 миллион доллари амрикоӣ аз ҷониби Бонки ҷаҳонӣ сармоягузорӣ мешавад. Дар зарфи 12 моҳ ба Тоҷикистон дар ҳаҷми 38 миллион доллари амрикоӣ грантҳои Бонки ҷаҳонӣ ҷудо гардидааст. Минбаъд ҳаҷми солонаи грантҳои ин бонк то 58 миллион доллари амрикоӣ афзун мегардад. Маблағҳо асосан ба татбиқи як қатор лоиҳаҳо, аз ҷумла, обу энергетика равона мегарданд ва доир ба нақшаи бунёди хатти баландшиддати интиқоли нерӯи барқӣ CASA-1000 гуфтугӯии судманд сурат гирифт. Иттилоъ дода шуд, ки масоили вобаста ба ин лоиҳа бо намоёндагони чор давлати манфиатдор - Тоҷикистону Қирғизистон ва Афғонистону Покистон дар шаҳри Бишкек баррасӣ хоҳад шуд.

Ба гуфти Теодор Алерс, дар сурати розигии чор давлати мазкур, Бонки ҷаҳонӣ омода аст, ки ин лоиҳаро дастгирӣ намуда, барои татбиқи он маблағ ҳам ҷудо намояд. Ӯ ҳамчунин изҳор дошт, ки Тоҷикистону Қирғизистон бе бунёди нерӯгоҳҳои нав, ҳоло ҳам имкон доранд, ки дар фасли тобистон ба воситаи ин хат ба Афғонистону Покистон нерӯи барқ интиқол диҳанд, аз ин хотир бунёди он бояд оғоз ёбад.

Татбиқи лоиҳаҳои бунёди нерӯгоҳҳои барқӣ ва хатҳои интиқоли нерӯи барқ аз Қирғизистону Тоҷикистон ба Афғонистону Покистон, аз ҷумла хатти барқии CASA-1000 дар таърихи 2 сентябри соли 2011 дар мулоқоти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Президенти Ҷумҳурии Қирғизистон Роза Отунбоева низ баррасӣ шуд.[17].

Густариши минбаъдаи ҳамкорӣ ва мусоидат ба инкишофи соҳаи энергетика 3 декабри соли 2011 дар мулоқоти Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ва Ёвари котиби давлатии Иёлоти Муттаҳидаи Амрико оид ба масоили Осиёи Ҷанубӣ ва Марказӣ Роберт Блейк матраҳ гардида, зиёд намудани истеҳсоли нерӯи барқ дар Тоҷикистон ва бунёди хатти баландшиддати интиқоли нерӯи барқӣ CASA-1000 ба Афғонистону Покистон ва ба ҳам пайвастании шабакаҳои энергетикӣ кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Осиёи Ҷанубӣ зарур дониста шуд.

Дар маҷмӯъ, бе энергетика ҳеҷ кишваре наметавонад ба рушди комили иқтисодиву иҷтимоӣ ноил шавад. Аз ин рӯ, ҳамкорӣ дар самти энергетика ба манфиати кишварҳо, пеш аз ҳама кишварҳои, ки норасоии «энергияи сабз» дорад ба ҳисоб меравад. Дар ин росто кишварҳои, ки шумори аҳолии онҳо зиёданд, ҳамарӯза ба мушкилоти барқ рӯ ба рӯ мешаванд. Покистон яке аз он кишварҳост. Ҳамкорӣ бо Тоҷикистон ва бунёди хатти барқ, алалхусус хати барқӣ CASA-1000 аз Тоҷикистон ба Покистон имкон медиҳад, ки масъалаи энергетика дар ин кишвар ба андозае ҳалли худро пайдо кунад. Итимон дорем, ки ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Покистон дар самти энергетика ба манфиати ду кишвар, ҳамзамон кишварҳои минтақа ва халқҳои минтақа назаррас рушд хоҳад кард.

АДАБИЁТ

1. Зубайдов З. Эҳёи дӯстии кӯҳан / З.Зубайдов // Садои мардум.-2012.-8 июн.-№ 70-71 (2897-2898).
2. Ишпирок дар мулоқоти чорҷонибаи сарони давлатҳои Тоҷикистону Русия ва Афғонистону Покистон. [манбаи электронӣ]. URL:<http://www.president.tj>. (санаи истифодабарӣ: 17.09.2018).
3. Казанин М.В. Сотрудничество КНР и Пакистана в гидроэнергетике. [электронный ресурс]. URL: <http://www.iimes.ru> 16 мая, 2017. (дата обращения: 13.03.2018 г.)

4. Мулоқот бо Директори нави Бонки умумичаҳонӣ оид ба кишварҳои Осиёи Марказӣ Моту Кониши. [манбаи электронӣ]. URL:<http://www.president.tj>. (санаи истифодабарӣ: 16.11.2018).
5. Мулоқот бо Президенти Ҷумҳурии Ислонии Покистон Осиф Али Зардорӣ [манбаи электронӣ]. URL:<http://www.president.tj>. (санаи истифодабарӣ: 7.10.2018).
6. Мулоқот бо Сарвазирӣ Ҷумҳурии Ислонии Покистон Юсуф Ризо Гелонӣ
7. Мулоқоти чоргона дар шаҳри Сочи Федератсияи Россия. // Садои мардум.-2010.-21 август.-№94 (2619).
8. Мулоқоти Эмомалӣ Раҳмон бо Сафири Покистон. // Садои мардум.-2008.-10 январ.-№4 (2235).
9. Пакистан готов оказать помощь Таджикистану в строительстве Рогунской ГЭС. [электронный ресурс]. URL:<http://news.tj/ru> (дата обращения 13.03.2019 г.)
10. Президенти Покистон Осиф Али Зардорӣ дар Тоҷикистон. // Ҷумҳурият. -2009.-30 июл. -№95 (21602).
11. Рузиев Д. Аз ҳамкориҳои сечонибаю чорчониба изҳори қаноатмандӣ шуд. // Ҷумҳурият.-2010.-1 май.-№54 (21 715).
12. Суханронӣ дар Конфронси байналмилалӣ оид ба фаъолияти минбаъда дар соҳаи маблағгузории рушд барои шарҳи ҷараёни татбиқи Консенсуси Монтеррей [манбаи электронӣ]. URL:<http://www.president.tj>. (санаи истифодабарӣ: 4.04.2019).
13. Суханронӣ дар маросими ифтитоҳи анҷумани тичоратию иқтисодӣ дар шаҳри Пекин. [манбаи электронӣ]. URL:<http://www.president.tj>. (санаи истифодабарӣ: 5.05.2019).
14. Тоҷикистону Покистон: тавсеаи ҳамкориҳо. // Минбари халқ.-2011.-10 март. -№10 (782).
15. Экономика Пакистана. [электронный ресурс]. URL:<https://ru.wikipedia.org/wiki/>. (дата обращения: 13.03.2018 г.)
16. Эмомалӣ Раҳмон Тарик Иқбол Пуриро ба хузур пазируфт. // Ҷумҳурият. -2011. -4 июл. № 79 (21 895).
17. Мулоқот бо Президенти Ҷумҳурии Қирғизистон Роза Отунбоева [манбаи электронӣ]. URL:<http://www.president.tj>. (санаи истифодабарӣ: 2.02.2019).
18. <https://ru.wikipedia.org/wiki/> [электронный ресурс]. (дата обращения: 3.02.2019 г.)
19. <http://www.iransharghi.com> [электронный ресурс]. (дата обращения: 13.03.2018 г.)

СОТРУДНИЧЕСТВО ТАДЖИКИСТАНА И ПАКИСТАНА В ЭНЕРГЕТИЧЕСКОМ НАПРАВЛЕНИИ (2007-2011 гг.)

В этой статье подчеркивается важность отношений между Таджикистаном и Исламской Республикой Пакистан по энергетике, переговорам высокого уровня между Таджикистаном и Пакистаном, согласованным усилиям Президента Таджикистана Эмомали Рахмона и инвесторов в связи с развитием энергетические взаимоотношения между Таджикистаном и Пакистаном после независимости Таджикистана.

Энергетический сектор играет ключевую роль в экономическом развитии каждой страны. Поэтому сотрудничество Таджикистана в области энергетики с Пакистаном позволит стране расти, и процветание двух народов будет увеличиваться. В то же время Пакистан может устранить годовой дефицит электроэнергии и решить большинство проблем.

Ключевые слова: *Таджикистан, Пакистан, отношения, энергетика, гидроэнергетика, встреча, интерес.*

COOPERATION OF TAJIKISTAN AND PAKISTAN IN THE ENERGY DIRECTION (2007-2011)

This article has highlighted the importance of the relations between Tajikistan and the Islamic Republic of Pakistan on energy, high-level negotiations between Tajikistan and Pakistan, the concerted efforts of the President of Tajikistan, Emomalii Rahmon, and of investors in connection with the development of energy relations between Tajikistan and Pakistan after the independence of Tajikistan.

The energy sector has a key role in the economic development of each country. Therefore, Tajikistan's cooperation in the field of energy with Pakistan will allow the country to grow and the prosperity of the two peoples will increase. At the same time, Pakistan can eliminate the annual electricity deficit and eliminate most of the problems.

Keywords: *Tajikistan, Pakistan, relations, energy, hydropower, meeting, interest.*

Сведения об авторе:

Турсунов Турсунмурод Худоймуродович - доцент кафедры новая и новейшая история зарубежных стран исторического факультета Таджикского национального университета, E-mail: tursunov-murod@mail.ru Mobil: (+992) 934665581

Кудратов Комрон Абдунабиевич - доцент, учёный секретарь Учёного совета Таджикского государственного педагогического университета, E-mail: komron.kudratov@mail.ru Mobil: (+992) 935282862

About the autor:

Tursunov Tursunmurod Khudoimurodovich - associate professor of modern and contemporary history of the faculty of history of foreign countries Tajik National University, E-mail: tursunovmurod@mail.ru Mobil: (+992) 934665581

Kudratov Komron Abdunabievich - associate professor, scientific secretary of the Academic Council of Tajik State Pedagogical University named after S. Aini E-mail: komron.kudratov@mail.ru Mobil: (+992) 935282862